

ERHVERVSJURA

Beskyttet af navneforbud

Udgangspunktet i strafferetsplejen er fuld offentlighed i retssager, men samtidig er der tre muligheder for at begrænse offentlighed i rettens handlinger, blandt andet navneforbud, som tilfældet var i sidste uge.

LARS BØ LANGSTED
professor, juridisk institut,
Aalborg Universitet
erhvervs@jp.dk

»EN KENDT DANSK erhvervskvinde og jetsetter er blevet sigtet i en narkosag, hvor hun mistænkes for at være narkokurer« – sådan lød en overskrift i Politiken i sidste uge, og nogenlunde tilsvarende var de øvrige overskrifter i en stor del af landets andre aviser.

Andre gange kan man læse om tilsvarende sager, hvor den sigtedes navn nævnes fuldt ud, og atter andre gange kan man se, at journalisterne ikke nævner personens navn, fordi det ikke er navnet, men sagen, der udgør "historien".

Udgangspunktet i strafferetsplejen er fuld offentlighed om alt, hvad der sker i retten, og herunder hvem den sigtede er. Offentligheden er typisk repræsenteret af en eller flere journalister, der igennem et resumé af, hvad der er foregået i retten, giver os alle mulighed for at "være til stede".

Dette princip er af mange grunde uhyre vigtigt. En forudsætning for, at vi som borgere kan have tillid til vores retssystem, er således, at vi ved, hvad der foregår i forbindelse med retsmøder, hvordan det foregår, og at vi kan se, at der f.eks. ikke sker forskelsbehandling mellem de sigtede og tiltalte, alt afhængig af om de er mere eller mindre bemidlede eller af andre grunde. Offentlighed er samtidig en beskyttelse af den sigtede, der dermed undgår, at "systemet" i en måske Kafkask proces kan gennemføre en sag i det skjulte.

OMVENDT ER "indirekte" offentlighed også farlig, idet medierne som oftest alene videregiver det mere sensationelle og sensationsprægede af en historie, og fordi journalisterne – især hvis de ikke er erfarne retsreportere (og sådan nogle er der snart ikke mange tilbage af) – risikerer at komme til at videregive ufuldstændige eller ligefrem misvisende referater af retsregler, sigtelser og præmisser.

Hertil kommer, at bagsiden af beskyttelsens medalje for den sigtede til forveksling ligner en gabe-stok, hvor den pågældendes hoved kommer til at sidde med overskriften: denne M/K er

kriminel. Dette, ganske uanset om der er tale om en fremstilling, hvor man skal tage stilling til f.eks. en varetægtsfængsling, og hvor den pågældende måske straks løslades, eller der er tale om en hovedforhandling, der ender med en frifindende dom eller en dom for langt mindre end det, der har været rejst tiltale for.

BALANCEN ER vanskelig og bliver næppe lettere af, at der i retsplejeloven er hele tre muligheder for at begrænse offentlighed i straffesager. Den mest indgribende er muligheden for dørlukning. Her kan ingen uvedkommende få adgang, og de positive sider ved offentligheden er alle forladt af hensyn til f.eks. sagens opklaring, hensynet til fremmede magter eller hensynet til ikke at udsætte nogen for en unødvendig krænkelse.

En "mellemform" er muligheden for at give referatforbud. Her får offentligheden lov til at overvære retsmødet, men har forbud mod at referere, hvad der er foregået. Et referatforbud kan f.eks. begrundes

med hensyn til sagens oplysning eller med hensynet til ikke at tilføje nogen en unødvendig krænkelse.

Endelig er der – som det mindst indgribende i offentlighedsprincippet – muligheden for at forbyde gengivelse af den sigtedes navn og andet, der kan identificere den pågældende – det såkaldte navneforbud. Et sådant forbud kan nedlægges for at undgå, at no-

gens sikkerhed bringes i fare, eller for at undgå at udsætte nogen for en unødvendig krænkelse.

DEN OPMÆRKSOMME læser vil have bemærket, at hensynet til ikke at udsætte nogen for en "unødvendig krænkelse" går igen som en mulig begrundelse for alle tre begrænsninger. Hvis det er den sigtede, der skal beskyttes mod den mulige krænkelse, forudsætter alle tre typer af instrument, at den sigtede selv beder om beskyttelsen. På den måde kan man i hvert fald sikre, at der ikke er nogen, der kan blive offer for en "hemmelig" proces med det argument, at det er for den pågældendes eget bedste.

Reglerne om bl.a. navneforbud blev ændret i 1999 med det klare formål at øge offentligheden i strafferetsplejen. Et af midlerne var, at man ændrede det tidligere kriterium for navneforbud: at "ingen offentlig interesse talte imod det" til, at navneforbud kun kan nedlægges, hvis offentliggørelse af navnet vil "udsætte nogen for en unødvendig krænkelse".

Man skal sikkert være både jurist og teolog for at se den umiddelbare forskel, men indholdet er, at man fra at kunne begrunde, hvorfor der ikke skulle nedlægges navneforbud, hvis det blev begæret, pludselig skulle begrunde, hvorfor der skal nedlægges navneforbud – man gjorde forenklet sagt undtagelsen til hovedregelen.

ALT DETTE ER både fornuftigt og enkelt: der er ingen grund til at udsætte nogen for "unødvendige krænkelse" – det rigtigt svære er at finde ud af, hvornår den krænkelse, der sker, når ens navn skrives ud i samtlige medier som sigtet eller tiltalt i en straffesag, er "unødvendig". Her giver loven dommeren en lille smule hjælp.

Der står: »Retten skal ved afgørelsen om navneforbud tage hensyn til lovovertrædelsens grovhed og samfundsmæssige betydning. Det taler endvidere imod nedlæggelse af navneforbud, såfremt sigtede (tiltalte) har indtaget en stilling, som i forhold til offentligheden er særligt betroet.«

Denne bestemmelse giver naturligvis et fingerpeg om, at det i grove og samfundsmæssigt særligt relevante/interessante sager vil være vanskeligt at få nedlagt navneforbud – og tilsvarende hvis der er embedsmænd, politi-

kere, bestyrelsesmedlemmer eller andre, der beklæder en stilling, hvor der er knyttet et særligt element af tillid. Vedrører sagen ligefrem et kriminel forhold begået i forbindelse med denne stilling, vil det også være så godt som udelukket at få nedlagt et navneforbud.

MEN HVORNÅR KAN retten overhovedet nedlægge et sådant forbud? Det er selve loven tavs om, men i forarbejderne uddybes det, at jo tidligere i sagsforløbet, man er, jo mere kan dette tale for, at offentliggørelse af navnet vil være unødvendigt. Denne fornuftige betragtning hænger sammen med, at en fremstilling i retten af en person, som politiet ønsker f.eks. varetægtsfængslet, jo kan ske på et ret tidligt tidspunkt i efterforskningen, og hvor den pågældendes skyld ikke er bevist "ud over enhver rimelig tvivl", som der skal til for en domfældelse. Varetægtsfængsling kræver således alene "begrundet mistanke" om, at den sigtede har begået det pågældende forhold. Når hertil kommer, at der måske end ikke er en begrundet mistanke, eller at dommeren ikke finder, at de øvrige varetægtsfængslingsgrunde er til stede – ja, så kan det føles "unødvendigt" at lade den pågældendes navn komme ud via alle medierne.

Hvis den sigtede i forvejen er en "kendt" person, er det klart, at den pågældendes navn i sig selv vil være en del af nyheden, og at den pågældendes karriere og den pågældendes eventuelle børn og andre pårørende vil blive ramt langt hårdere end andre mennesker. Ikke fordi det ikke kan være lige så belastende for en person, der ikke er kendt i offentligheden, men fordi der med "kendte" mennesker er sikkerhed for, at navnet og sigtelsen kommer rundt alle steder og med så store typer, at stort set alle i Danmark vil have hørt om det inden for et døgn.

Andre kan håbe, at der ingen journalister er til stede i retten, at journalisten finder sagen uinteressant i sig selv, at journalisten end ikke nævner navnet, selv om han skriver om sagen, redaktionschefen korter artiklen ned til en notits, som ingen læser o.s.v.

NÅR RETSPLEJELOVEN taler om samfundsmæssig "betydning", tænker den ikke på nysgerrighed og sensationslyst. Omvendt er det naturligvis i strid med de overordnede principper om offentlighed, hvis det at være "kendt" i sig selv skulle medføre automatisk nedlæggelse af navneforbud.

Og reglerne kan også dårligt tage hensyn til, at navnet skulle være "smuttet ud" nogle få steder, f.eks. på internettet, inden navneforbuddet bliver nedlagt.

Det er ikke nemt at være dommer! ■

HOVEDPUNKTER

■ Princippet om fuld offentlighed i strafferetsplejen er uhyre vigtigt, bl.a. er det en del af forudsætningen for, at vi kan have tillid til vores retssystem.

■ Hensynet til ikke at udsætte nogen for en unødvendig krænkelse giver tre muligheder for at begrænse offentlighed i strafferetsplejen.

